

การเสริมสร้างประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ

STRENGTHENING DEMOCRACY THROUGH THE BUDDHIST WAY

สุริยะ รัตนสุภา, ไพรัตน์ เอิบสำโรง และพระครูศรีปริยัตยารักษ์

Suriya Rattanasupa, Pairat Ebsamrong and Phra Khru Si Pariyattayarak

นักวิชาการอิสระ

Independent Researcher

Corresponding Author E-mail: SuriyaRattanasupa24@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาการเสริมสร้างประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ แนวคิดและหลักการประชาธิปไตย ความสอดคล้องระหว่างวิถีพุทธกับระบอบประชาธิปไตย และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักประชาธิปไตยเข้ากับหลักพุทธธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา สังคหวัตถุ 4 และสัปปริยธรรม 7 เพื่อพัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมการเสริมสร้างประชาธิปไตยไม่อาจอาศัยเพียงกระบวนการเลือกตั้ง กฎหมาย หรือกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของพลเมืองควบคู่กันไป โดยหลักประชาธิปไตย ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค และหลักนิติธรรม เป็นพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขณะที่หลักไตรสิกขาช่วยพัฒนาความประพฤติ จิตใจ และปัญญา หลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ส่วนหลักสัปปริยธรรม 7 สนับสนุนการคิดอย่างมีเหตุผล การเข้าใจบทบาทของตนเองและสังคม ตลอดจนการพิจารณาเลือกผู้แทนอย่างรอบคอบ การเสริมสร้างประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธจึงเป็นแนวทางที่มุ่งพัฒนาทั้งระบบการเมืองและคุณภาพของพลเมืองควบคู่กัน โดยส่งเสริมให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างรับผิดชอบ เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ตรวจสอบข้อมูลก่อนตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมต้องดำเนินควบคู่กับการเคารพสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค หลักนิติธรรม และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เป็นธรรม สงบสุข

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย; วิถีพุทธ; หลักพุทธธรรม

Abstract

This academic article aims to examine the strengthening of democracy through the Buddhist way of life. It explores democratic concepts and principles, the alignment between

Buddhist teachings and the democratic system, and approaches for applying Buddhist principles to foster a stable and sustainable democracy. The study focuses on integrating democratic ideals with specific Buddhist teachings—namely the *Ti-sikkhā* (Threefold Training), *Saṅgahavatthu* 4 (Bases of Social Harmony), and *Sappurisadhamma* 7 (Qualities of a Virtuous Person)—to cultivate citizens who are politically informed, possess moral and ethical integrity, and demonstrate social responsibility. Strengthening democracy requires more than just electoral processes, laws, or mechanisms for checking state power; it necessitates the simultaneous development of the quality of its citizens. Democratic pillars—such as popular sovereignty, rights and freedoms, equality, and the rule of law—serve as the foundation for protecting rights and promoting political participation. Meanwhile, the *Ti-sikkhā* aids in the development of conduct, the mind, and wisdom; the *Saṅgahavatthu* 4 fosters constructive communication, mutual support, and a commitment to the common good; and the *Sappurisadhamma* 7 encourages rational thinking, an understanding of one's own role within society, and the careful selection of representatives. Thus, strengthening democracy through the Buddhist way of life offers an approach that develops both the political system and the quality of the citizenry, encouraging people to exercise their rights and freedoms responsibly, respect diverse opinions, and verify information before making decisions. and to participate constructively in overseeing the exercise of state power. Furthermore, the application of Buddhist principles must go hand in hand with respect for human rights, equality, the rule of law, and freedom of expression, to build a democratic society that is both fair and peaceful.

Keywords: Democracy; The Buddhist Way; Buddhist Principles

บทนำ

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่าน กระบวนการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับประเด็นสาธารณะ หลักการสำคัญของประชาธิปไตยประกอบด้วย การเคารพสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค การยอมรับความแตกต่าง การเคารพกฎหมาย และการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนมิได้ขึ้นอยู่กับการมีรัฐธรรมนูญ กฎหมาย หรือ กระบวนการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยคุณภาพของพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพ

ของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น การเสริมสร้างประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งระบบการเมืองและคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนควบคู่กันไป (ลิขิต อีรเวคิน, 2559)

สำหรับสังคมไทย พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางความคิดและวิถีชีวิตที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนมาอย่างยาวนาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้จักผิดชอบชั่วดี มีสติในการคิดและตัดสินใจ มีความเมตตาต่อผู้อื่น และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ โดยเฉพาะการพัฒนาพลเมืองให้มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ เคารพกติกาของสังคม ไม่ใช้อำนาจเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน และตระหนักถึงความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยจึงมิใช่การนำศาสนามาแทนที่หลักการทางการเมือง แต่เป็นการประยุกต์หลักคุณธรรมและกระบวนการพัฒนาตนเองตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างมีสติ มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สมชัย ศรีสุทธิยากร, 2549)

หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยมีหลายประการ เช่น หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา โดยศีลเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบและการเคารพสิทธิของผู้อื่น สมาธิช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง รู้เท่าทันอารมณ์ และไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความโกรธหรือความเกลียดชังทางการเมือง ส่วนปัญญาช่วยให้ประชาชนสามารถพิจารณาข้อมูลข่าวสารอย่างรอบคอบ แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และตัดสินใจทางการเมืองโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าอคติ การพัฒนาตามหลักไตรสิกขาจึงสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีความพร้อมในการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย และลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการขาดความเข้าใจหรือการใช้อารมณ์เป็นเครื่องตัดสินใจ (ปัญญานันท์ทิกขุ, 2545)

หลักสังคหัตถ์ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ยังเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม ทานสะท้อนถึงการแบ่งปันและการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ปิยวาจาส่งเสริมการสื่อสารอย่างสุภาพและสร้างสรรค์ อตถจริยาสนับสนุนการช่วยเหลือและการทำประโยชน์เพื่อสังคม ขณะที่สมานัตตตานับเป็นการวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายและการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม เมื่อนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการทางการเมือง ย่อมช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมการสนทนา การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การร่วมมือแก้ไขปัญหาสาธารณะ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมือง ทั้งยังช่วยลดแนวโน้มของการแบ่งแยกทางสังคมที่เกิดจากความแตกต่างทางความคิดหรือความนิยมทางการเมืองได้อีกด้วย

ขณะเดียวกัน หลักสัปปริสธรรม 7 เป็นอีกหลักธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากมุ่งส่งเสริมให้บุคคลรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน และรู้จักเลือกบุคคล การนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ในการเมืองสามารถช่วยให้ประชาชนพิจารณาสถานการณ์ทางการเมืองอย่างรอบด้าน เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง รู้จักใช้สิทธิอย่างเหมาะสม และเลือกผู้แทนโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริต และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ

มากกว่าการตัดสินใจจากความสัมพันธ์ส่วนตัว อิทธิพลทางสังคม หรือผลประโยชน์เฉพาะหน้า หลักสัปปุริสธรรม 7 จึงมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาพลเมืองที่มีวิจารณ์ญาณทางการเมือง และช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาธิปไตย (พระอุดมปัญญาภรณ์, 2565)

การเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทยยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การเผยแพร่ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน การใช้ถ้อยคำสร้างความเกลียดชัง การทุจริตและการแสวงหาประโยชน์จากอำนาจ ตลอดจนการขาดความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับสถาบันทางการเมือง ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมประชาธิปไตยไม่สามารถอาศัยมาตรการทางกฎหมายหรือการกำหนดกติกาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพัฒนาความตระหนักรู้และความรับผิดชอบของบุคคลควบคู่กันไปด้วย การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ การใช้เหตุผล การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมต้องดำเนินควบคู่กับการเคารพสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม ความเสมอภาค และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยไม่ใช้ความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่องมือจำกัดสิทธิของประชาชนที่มีความเชื่อหรือความคิดเห็นแตกต่างกัน (พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, 2560)

การเสริมสร้างประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธจึงเป็นแนวทางที่มุ่งบูรณาการหลักการประชาธิปไตยเข้ากับหลักคุณธรรมตามพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีสติ มีปัญญา มีความรับผิดชอบ และพร้อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ การส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างเหมาะสม เคารพความเสมอภาค รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม จะช่วยวางรากฐานของวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการเสริมสร้างประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธจึงมีความสำคัญต่อการแสวงหาแนวทางพัฒนาพลเมืองและสังคมการเมืองไทยให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย โดยใช้ทั้งหลักเหตุผล หลักสิทธิเสรีภาพ และหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่สงบสุข เป็นธรรม และเคารพศักดิ์ศรีของประชาชนทุกคน

แนวคิดและหลักการประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นแนวคิดทางการเมืองที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยประชาชนมีสิทธิในการกำหนดทิศทางการปกครองของประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งอย่างเสรีและเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยไม่ได้มีความหมายจำกัดอยู่เพียงการจัดการเลือกตั้งหรือการตัดสินใจตามเสียงข้างมากเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างมีความหมาย ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงเป็นทั้งรูปแบบการปกครอง หลักการจัดระเบียบอำนาจรัฐ และวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่นแนวคิดประชาธิปไตยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่แนวคิดการปกครองโดยประชาชนในนครรัฐกรีกโบราณ

จนถึงประชาธิปไตยแบบผู้แทนในรัฐสมัยใหม่ ซึ่งมีประชากรจำนวนมากและมีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อน การพัฒนาดังกล่าวทำให้ประชาธิปไตยมีรูปแบบและกลไกที่หลากหลาย แต่ยังคงมีสาระสำคัญร่วมกัน คือ การยอมรับว่าประชาชนเป็นที่มาของอำนาจทางการเมือง รัฐบาลต้องใช้อำนาจภายใต้กฎหมาย และการใช้อำนาจรัฐต้องสามารถตรวจสอบได้ หลักการเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองและป้องกันการใช้อำนาจโดยปราศจากข้อจำกัด (เอกราช มะลิวรรณ, วิลาสินี สุขกา และ ปวีณ์กร สุบรรณ, 2561)

ประชาธิปไตยยังตั้งอยู่บนความเชื่อว่าประชาชนทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน แม้จะมีความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อ สถานะทางเศรษฐกิจ หรือภูมิหลังทางสังคมก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวไม่ควรเป็นเหตุให้บุคคลถูกตัดสินสิทธิในการแสดงความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในทางตรงกันข้าม สังคมประชาธิปไตยควรเปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างได้รับการยอมรับ และใช้กระบวนการพูดคุย การอภิปราย อย่างมีเหตุผล และการตัดสินใจร่วมกันเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ การทำความเข้าใจแนวคิด และหลักการประชาธิปไตยจึงเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ตระหนักถึงสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง ตลอดจนเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในสังคม

แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยสามารถอธิบายได้จากหลักการที่ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และการใช้อำนาจดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มิใช่เพื่อผลประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงอย่างเดียว รัฐบาลจึงมีสถานะเป็นผู้ใช้อำนาจที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน และต้องรับผิดชอบต่อผลของการดำเนินนโยบายและการบริหารประเทศ หากรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน หรือใช้อำนาจขัดต่อกฎหมาย และหลักสิทธิเสรีภาพ ประชาชนย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้มีการตรวจสอบและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลผ่านกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความชอบธรรมของอำนาจทางการเมืองไม่ได้เกิดจากการมีอำนาจบังคับเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการยอมรับของประชาชนและการใช้อำนาจอย่างมีความรับผิดชอบด้วยประชาธิปไตยในฐานะการปกครองโดยประชาชน ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการสาธารณะ การมีส่วนร่วมนี้อาจเกิดขึ้นผ่านการเลือกตั้ง การลงประชามติ การแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานรัฐ การเข้าร่วมประชุมสาธารณะ หรือการติดตามตรวจสอบการทำงานของ ผู้แทนทางการเมือง การมีส่วนร่วมจึงไม่ควรสิ้นสุดลงเมื่อประชาชนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว แต่ควรดำเนินต่อไปตลอดระยะเวลาที่ผู้แทนปฏิบัติหน้าที่ เพราะการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องช่วยให้ประชาชนสามารถสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม และทำให้การบริหารงานของรัฐสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2548)

แนวคิดประชาธิปไตยยังให้ความสำคัญกับการจำกัดอำนาจรัฐ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจตามอำเภอใจ แม้รัฐบาลจะได้รับเลือกตั้งจากประชาชนก็ตาม แต่การได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนไม่ได้หมายความว่ารัฐบาลจะสามารถดำเนินการใดก็ได้โดยไม่มีข้อจำกัด การใช้อำนาจต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ โดยมีองค์กรตรวจสอบและกลไกถ่วงดุลอำนาจที่เหมาะสม

แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะประชาธิปไตยที่มีเพียงการเลือกตั้ง แต่ขาดการตรวจสอบอำนาจและการคุ้มครองสิทธิของประชาชน อาจนำไปสู่การรวมศูนย์อำนาจและการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมได้ประชาธิปไตยเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในสังคมที่มีความหลากหลายทางความคิด ย่อมเป็นเรื่องปกติที่ประชาชนจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายหรือแนวทางการบริหารประเทศแตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรง หากสังคมมีพื้นที่สำหรับการอภิปรายอย่างมีเหตุผล มีการรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายอื่น และมีกติกาที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน การตัดสินใจตามเสียงข้างมากจึงควรดำเนินควบคู่ไปกับการเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย เพื่อให้การปกครองสามารถตอบสนองต่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลหรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน (สุพจน์ บุญวิเศษ, 2537)

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากกำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ อำนาจของรัฐบาลและองค์กรของรัฐจึงต้องมีที่มาจากกฎหมายและกระบวนการทางการเมืองที่ชอบธรรม โดยประชาชนสามารถใช้อำนาจผ่านการเลือกตั้งผู้แทน หรือมีส่วนร่วมโดยตรงในประเด็นสาธารณะตามที่กฎหมายกำหนด หลักการนี้ยังหมายถึงการที่ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของผู้แทนและเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ การตระหนักถึงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงช่วยให้ประชาชนเห็นว่าตนเองไม่ได้เป็นเพียงผู้รับนโยบายจากรัฐ แต่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศด้วย

2. หลักสิทธิและเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีศักดิ์ศรี บุคคลควรได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการสื่อสารและรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพในการรวมกลุ่ม และสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ การใช้สิทธิและเสรีภาพต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่ชอบธรรม และไม่เป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นหรือกระทบต่อสิทธิของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม การส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพจึงไม่ใช่เพียงการรับรองสิทธิไว้ในกฎหมาย แต่ต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิเหล่านั้นได้จริง โดยปราศจากการข่มขู่ การเลือกปฏิบัติ หรือการใช้อำนาจโดยมิชอบ

3. หลักความเสมอภาค หลักความเสมอภาคตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าบุคคลทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และควรได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมตามกฎหมาย ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ เพศ อายุ ความเชื่อ หรือภูมิหลังทางสังคมอย่างไรก็ตาม ในทางการเมือง หลักการนี้สะท้อนผ่านสิทธิในการเลือกตั้งที่เป็นไปตามกฎหมาย การมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่าบุคคลทุกคนต้องมีความคิดเห็นหรือมีสถานะเหมือนกันทั้งหมด แต่หมายถึงการที่ความแตกต่างไม่ควรถูกนำมาใช้เป็นเหตุในการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หากประชาชนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน ย่อมช่วยให้กระบวนการประชาธิปไตยสะท้อนความต้องการของสังคมได้กว้างขวางและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

4. หลักนิติรัฐและนิติธรรม หลักนิติรัฐและนิติธรรมให้ความสำคัญกับการปกครองภายใต้กฎหมาย โดยรัฐและผู้ใช้อำนาจอธิปไตยต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่สามารถใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลตามความพอใจได้ กฎหมายต้องมีความชัดเจน เป็นธรรม และสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ขณะเดียวกัน กระบวนการยุติธรรมต้องมีความเป็นอิสระและสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐได้อย่างเหมาะสม หลักการนี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นว่าประชาชนทุกคนจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่สามารถอยู่เหนือกฎหมายได้ แม้จะเป็นบุคคลที่ได้รับความนิยมจากประชาชนก็ตาม

สำหรับสังคมไทย การส่งเสริมประชาธิปไตยยังสามารถพิจารณาพร้อมกับหลักคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการใช้อิทธิพลเสรีภาพกับความรับผิดชอบต่อกัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการใช้เหตุผล การไม่เบียดเบียน ความซื่อสัตย์สุจริต และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองได้ โดยไม่จำเป็นต้องนำหลักศาสนามาแทนที่กฎหมายหรือกลไกประชาธิปไตย แต่ใช้เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมคุณภาพภายในของพลเมืองและผู้ใช้อำนาจอธิปไตย เช่น การพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ การไม่ใช้ผลประโยชน์ส่วนตัวเหนือประโยชน์สาธารณะ และการเคารพศักดิ์ศรีของบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ความสอดคล้องระหว่างวิถีพุทธกับระบอบประชาธิปไตย

พระพุทธศาสนาและระบอบประชาธิปไตยมีอุดมการณ์บางประการที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับมนุษย์ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และการเคารพคุณค่าของบุคคล แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นหลักคำสอนที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้เข้าใจความจริงของชีวิตและลดละความทุกข์ ขณะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางการเมือง แต่ทั้งสองแนวทางต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้สามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีรัฐธรรมนูญหรือการจัดการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยประชาชนที่มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล เคารพสิทธิของผู้อื่น และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สามารถส่งเสริมได้ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2564)

พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พิจารณาการกระทำของตนเอง เข้าใจเหตุและผลของการกระทำ ตลอดจนรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ขณะที่ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคม ผ่านการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น และการตรวจสอบการทำงานของผู้นำของรัฐ ทั้งสองแนวทางจึงมีส่วนสนับสนุนการสร้างสังคมที่ประชาชนไม่ยอมรับสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากการพิจารณา แต่รู้จักไตร่ตรองข้อมูล ใช้เหตุผล และตัดสินใจอย่างรอบคอบ อย่างไรก็ตาม การนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับประชาธิปไตยควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างหลักธรรมกับหลักการปกครอง กล่าวคือ

พระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดให้สังคมต้องใช้ระบอบประชาธิปไตยโดยตรง แต่หลักธรรมหลายประการสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนและผู้มีอำนาจทางการเมืองดำเนินบทบาทของตนอย่างมีคุณธรรมได้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ (พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (คำมา), 2563)

1. ความสอดคล้องระหว่างวิถีพุทธกับประชาธิปไตยปรากฏผ่านหลักการเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ระบอบประชาธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต รวมถึงมีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยไม่ควรถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ส่วนพระพุทธศาสนามุ่งให้มนุษย์พัฒนาตนเองผ่านการกระทำและการฝึกฝน มิได้ถือว่าความสุขหรือความก้าวหน้าทางจิตใจเป็นสิ่งที่จำกัดอยู่เฉพาะบุคคลที่มีชาติกำเนิดหรือฐานะทางสังคมสูงส่งเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้สนับสนุนการสร้างสังคมที่เคารพความเป็นมนุษย์ของทุกคน โดยไม่ตัดสินคุณค่าของบุคคลจากความร่ำรวย อำนาจ หรือตำแหน่งทางสังคมทางการเมือง การเคารพคุณค่าของมนุษย์หมายถึงการยอมรับว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น มีสิทธิเลือกผู้แทน และมีสิทธิได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมาย แม้บุคคลจะมีความคิด ความเชื่อ หรือความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกันก็ตาม ขณะเดียวกัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถช่วยให้ประชาชนรู้จักควบคุมอารมณ์ ไม่ใช้ความเกลียดชังเป็นเครื่องตัดสินผู้อื่น และไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่าง การประยุกต์ใช้หลักธรรมในลักษณะนี้จึงช่วยให้การเคารพสิทธิและเสรีภาพไม่ได้หยุดอยู่เพียงการยอมรับตามกฎหมาย แต่พัฒนาไปสู่การเคารพกันในระดับความคิดและการปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วย

2. หลักการใช้เหตุผลและปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญที่เชื่อมโยงวิถีพุทธกับประชาธิปไตย พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ไม่ด่วนเชื่อหรือด่วนตัดสินโดยปราศจากการไตร่ตรอง ขณะที่ประชาธิปไตยจำเป็นต้องอาศัยประชาชนที่สามารถพิจารณาข้อมูลข่าวสาร วิเคราะห์นโยบาย และประเมินความเหมาะสมของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะในยุคที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ประชาชนอาจได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ขวบปลอม หรือข้อความที่มุ่งสร้างความเกลียดชังทางการเมือง หากขาดทักษะในการตรวจสอบข้อมูล ก็อาจทำให้การตัดสินใจทางการเมืองได้รับอิทธิพลจากอคติ ความรู้สึก หรือผลประโยชน์เฉพาะหน้าได้ง่าย การนำหลักปัญญามาประยุกต์ใช้กับการเมืองจึงหมายถึงการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักตรวจสอบข้อเท็จจริง เปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง และพิจารณาผลดีผลเสียของทางเลือกต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจ ตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ประชาชนไม่ควรพิจารณาเลือกผู้สมัครจากคำโฆษณาหาเสียงเพียงอย่างเดียว แต่ควรศึกษาประวัติ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ผลงานที่ผ่านมา และความเป็นไปได้ของนโยบายที่นำเสนอ ตลอดจนพิจารณาว่านโยบายเหล่านั้นตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนได้จริงหรือไม่ การใช้ปัญญาในการตัดสินใจเช่นนี้ช่วยลดโอกาสที่ประชาชนจะตกเป็นเครื่องมือของการชักจูงทางการเมือง และช่วยให้การเลือกตั้งเป็นกระบวนการคัดเลือกผู้แทนที่ตั้งอยู่บนข้อมูลและเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว

3. หลักศีลธรรมและความรับผิดชอบมีส่วนสำคัญต่อการสร้างประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ หลักศีลในพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคคลควบคุมการกระทำของตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และดำเนินชีวิตโดยคำนึงถึง

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลและสังคม เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการเมือง หลักการดังกล่าวสามารถสะท้อนผ่านความซื่อสัตย์สุจริต การไม่ทุจริตในการเลือกตั้ง การไม่ซื้อสิทธิขายเสียง การไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม และการไม่เผยแพร่ข้อมูลเท็จเพื่อทำลายชื่อเสียงของผู้สมัครรายอื่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะอำนาจทางการเมืองมีผลต่อการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาสาธารณูปโภค และคุณภาพชีวิตของคนในสังคม หากผู้มีอำนาจขาดคุณธรรมและมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ประชาธิปไตยก็อาจเหลือเพียงกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การนำหลักศีลธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเมืองจึงช่วยส่งเสริมให้ทั้งผู้เลือกตั้งและผู้ได้รับเลือกตั้งตระหนักถึงหน้าที่ของตน ประชาชนควรใช้สิทธิอย่างสุจริตและรับผิดชอบต่อ ส่วนผู้แทนควรใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใส และพร้อมรับการตรวจสอบจากประชาชน ทั้งนี้ คุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรดำเนินควบคู่ไปกับระบบกฎหมาย กลไกตรวจสอบ และความรับผิดชอบต่อทางการเมือง ไม่ใช่ใช้คุณธรรมส่วนบุคคลเป็นเหตุผลในการลดทอนการตรวจสอบอำนาจ

4. การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีพุทธกับประชาธิปไตย พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้มนุษย์ลดละความโกรธ ความอาฆาต และความยึดมั่นในความคิดของตนเองจนไม่ยอมรับฟังผู้อื่น ขณะที่ประชาธิปไตยยอมรับว่าประชาชนสามารถมีความคิดเห็นและความต้องการทางการเมืองที่แตกต่างกันได้ ความแตกต่างดังกล่าวไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง หากทุกฝ่ายสามารถใช้เหตุผล รับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย และยอมรับกติกาที่เป็นธรรมร่วมกัน หลักเมตตา กรุณา และขันติธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างสรรค์ โดยเมตตาช่วยให้บุคคลปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณาช่วยให้เข้าใจความเดือดร้อนของผู้ที่มีความคิดเห็นหรือสถานะทางสังคมแตกต่างจากตน ส่วนขันติช่วยให้สามารถอดทนต่อคำวิจารณ์และความเห็นที่ไม่ตรงกับความคิดของตนได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่สนับสนุนผู้สมัครต่างฝ่ายกัน แต่ละฝ่ายควรเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเหตุผลโดยไม่ใช้ถ้อยคำดูหมิ่นหรือสร้างความเกลียดชัง การยอมรับว่าผู้อื่นมีสิทธิคิดต่างจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้ การใช้หลักเมตตาและขันติธรรมไม่ได้หมายถึงการต้องยอมรับการทุจริตหรือความอยุติธรรม แต่หมายถึงการเรียกร้องความถูกต้องด้วยวิธีการที่ไม่ละเมิดสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น

5. หลักการมีส่วนร่วมและการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมสามารถเชื่อมโยงกับแนวทางการบริหารจัดการในพระพุทธศาสนาได้ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องการประชุมปรึกษาหารือ การรับฟังความคิดเห็น และการดำเนินกิจกรรมร่วมกันตามหลักธรรมที่เหมาะสม ในพระพุทธศาสนามีหลักอภิธานิยธรรม 7 ซึ่งกล่าวถึงแนวทางปฏิบัติที่ช่วยให้หมู่คณะมีความมั่นคง ไม่เสื่อมถอย โดยมีสาระสำคัญประการหนึ่งคือการประชุมกันเนืองนิตย์ การพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม ตลอดจนการเคารพหลักปฏิบัติที่ดีงาม หลักการเหล่านี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวคิดในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารงานท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้มีการปรึกษาหารืออย่างเป็นระบบในบริบทของประชาธิปไตยท้องถิ่น การมีส่วนร่วมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ยังครอบคลุมถึงการเข้าร่วมประชาคม การเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนา

ชุมชน การติดตามการใช้งบประมาณ และการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง และหน่วยงานของรัฐเปิดรับฟังข้อเสนอแนะอย่างจริงจัง ก็จะช่วยให้การตัดสินใจทางการเมืองตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมากขึ้น ขณะเดียวกัน การนำหลักธรรมมาใช้ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ ความเสมอภาค และการเคารพสิทธิของทุกคน โดยไม่ใช่หลักศาสนาเป็นเครื่องมือบังคับให้ประชาชนต้องมีความเชื่อหรือความคิดเห็นทางการเมืองแบบเดียวกัน

หลักสังคหัตถ์ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนกับผู้แทนทางการเมืองได้ ทานสะท้อนถึงการแบ่งปันและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปิยวาจาส่งเสริมการสื่อสารด้วยถ้อยคำที่เหมาะสม อตถจริยาสะท้อนการช่วยเหลือและทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ส่วนสมานัตตตาเน้นการวางตนอย่างสม่ำเสมอและเสมอภาค หลักธรรมเหล่านี้สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานของนักการเมืองและผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้การบริการประชาชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเอาใจใส่ ความเป็นธรรม และการไม่เลือกปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือประชาชนควรเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่เพื่อสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์หรือแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียง (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์वासโน), 2528)

จะเห็นได้ว่าความสอดคล้องระหว่างวิถีพุทธกับระบอบประชาธิปไตยไม่ได้หมายความว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งเดียวกัน แต่หมายถึงการนำคุณค่าทางจริยธรรมและแนวทางพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา มาสนับสนุนให้ประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างมีคุณภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความสามารถในการใช้เหตุผล เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม และตระหนักถึงความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม ขณะเดียวกัน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ควรมีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกในการรับใช้ประชาชน และใช้อำนาจภายใต้กฎหมายอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 ประชาธิปไตยที่มั่นคงด้วยวิถีพุทธ

สามารถอธิบายได้ว่า ประชาธิปไตยที่มั่นคงด้วยวิถีพุทธ เป็นการนำหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยประชาธิปไตยที่เข้มแข็งไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเลือกตั้งหรือกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยประชาชนที่รู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างรับผิดชอบ เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

หลักประชาธิปไตยประกอบด้วยอำนาจอธิปไตยของประชาชน สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค และการเคารพซึ่งกันและกัน ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสม รู้จักแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบการทำงานของผู้นำ และใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์ และนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ไม่เลือกผู้สมัครเพียงเพราะความสนิทสนม ความนิยม หรือผลประโยชน์เฉพาะหน้า

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น โดยหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ช่วยให้ประชาชนเคารพกติกา มีสติ และรู้จักคิด วิเคราะห์ข้อมูลก่อนตัดสินใจ หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ช่วยส่งเสริม การแบ่งปัน การพูดคุยอย่างสร้างสรรค์ การช่วยเหลือส่วนรวม และการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรม ส่วน หลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยให้ประชาชนรู้จักเหตุและผล เข้าใจตนเอง รู้จักประมาณกาลเวลา เข้าใจชุมชน และ พิจารณาคุณสมบัติของบุคคลอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการตัดสินใจทางการเมืองอย่างมีเหตุผล

เมื่อหลักประชาธิปไตยและหลักพุทธธรรมได้รับการส่งเสริมควบคู่กัน จะช่วยลดปัญหาการขาดความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง การซื้อสิทธิขายเสียง และความขัดแย้งจากความคิดเห็นที่แตกต่าง พร้อมทั้งส่งเสริม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การเสริมสร้างประชาธิปไตยควรดำเนินการ ผ่านการให้ความรู้ทางการเมือง การตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็น และการส่งเสริม ให้ประชาชนติดตามตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาประชาธิปไตยให้มีคุณภาพจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันระหว่างการสร้างความรู้ความ เข้าใจในหลักการประชาธิปไตยกับการพัฒนาคุณธรรมของประชาชน หลักประชาธิปไตยช่วยให้ประชาชน เข้าใจเรื่องอำนาจอธิปไตย สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วม ขณะที่หลักไตรสิกขาช่วย พัฒนาความประพฤติ จิตใจ และปัญญา หลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยการแบ่งปัน การ สื่อสารที่ดี และการช่วยเหลือส่วนรวม ส่วนหลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยให้ประชาชนรู้จักคิดพิจารณาเหตุผล เข้าใจตนเอง เข้าใจสังคม และตัดสินใจเลือกบุคคลอย่างเหมาะสมเมื่อนำหลักการเหล่านี้มาบูรณาการเข้า ด้วยกัน จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีสติ มีเหตุผล มีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น กล้าแสดงความคิดเห็นอย่าง สร้างสรรค์ ยอมรับความแตกต่าง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สรุป

การเสริมสร้างประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธเป็นแนวทางการพัฒนาสังคมการเมืองที่มุ่งนำหลักการ ประชาธิปไตยมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจทาง การเมือง มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพมิได้ขึ้นอยู่กับ การเลือกตั้งหรือการมีกฎหมายที่กำหนดรูปแบบการปกครองเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยประชาชนที่ตระหนักถึง บทบาทและหน้าที่ของตนเอง สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างเหมาะสม เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และมี ส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์

หลักประชาธิปไตยที่สำคัญ ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอ ภาค การเคารพกฎหมาย และการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิรัฐ ล้วนเป็นพื้นฐานของการปกครองที่เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ขณะเดียวกัน หลักพุทธธรรมสามารถนำมาสนับสนุนการพัฒนาพฤติกรรม และจิตสำนึกทางการเมืองได้ โดยหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ช่วยส่งเสริมความประพฤติที่

เหมาะสม การควบคุมอารมณ์ และการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การช่วยเหลือส่วนรวม และการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรม ขณะที่หลักสัปปริสธรรม 7 ช่วยให้ประชาชนรู้จักเหตุและผล เข้าใจตนเองและสังคม ตลอดจนพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมควรรับเลือกตั้งอย่างรอบคอบ

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในสังคมประชาธิปไตยจึงควรดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การตรวจสอบข้อมูลข่าวสารก่อนตัดสินใจ การไม่ซื้อสิทธิขายเสียง การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทนและหน่วยงานภาครัฐ แนวทางดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมและมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน นักการเมืองและผู้บริหารภาครัฐควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส และพร้อมรับการตรวจสอบ โดยยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

การเสริมสร้างประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธเป็นการพัฒนาทั้งระบบการเมืองและคุณภาพของพลเมืองควบคู่กัน โดยใช้หลักประชาธิปไตยเป็นกรอบในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ส่วนหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางส่งเสริมคุณธรรม การใช้ปัญญา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมต้องไม่ละเลยหลักนิติธรรม กลไกตรวจสอบอำนาจ และสิทธิของประชาชนที่มีความเชื่อหรือความคิดเห็นแตกต่างกัน เมื่อหลักการทั้งสองได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม ย่อมเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย และร่วมกันสร้างสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืนได้ในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ธนศวร์ เจริญเมือง. (2548). *แนวคิดด้วยพลเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ปัญญานันท์ พิกขุ. (2545). ธรรมะกับการพัฒนาประชาธิปไตย. *วารสารธรรมจักรวิทยา*, 16(2), 59-70.

พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2560). *การเมืองภาคประชาชนกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในประเทศไทย*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (คำมก). (2563). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาทางการเมืองการปกครองในสังคมไทย. *วารสารปัญญาปนิธาน*, 5(1), 1-14.

พระอุดมปัญญาภรณ์. (2565). พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 221-230.

ลิขิต อีร์เวคิน. (2559). *ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2564). *ประชาธิปไตยในความเปลี่ยนแปลง: สังคมไทยกับพลังพลเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชัย ศรีสุทธิยากร. (2549). พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย. *วารสารการศึกษาเชิงพุทธ*, 7(1), 13-29.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์वासโน). (2528). *สังคหวัตถุ 4*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

สุพจน์ บุญวิเศษ. (2537). *หลักรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส.

เอกราช มะลิวรรณ, วิลาสินี สุขกา และ ปวีณกร สุรบรณ. (2561). *ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

